

לֹא אֵל וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלָם וַהֲנָה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר׃ וַהֲנָה עֹד מִקֵּץ

מִן־הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבְעַ פָּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בָּשָׂר וּתְרַעֲנָה בָּאָחוּ׃

וַהֲנָה שִׁבְעַ פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת

בָּשָׂר וּתְעַמְדָּנָה אֲצֹל הַפָּרוֹת עַל־שִׁפְתַּי הַיָּאָר׃ וּתֹאכְלָנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת

הַמְרֹאָה וְדָקוֹת הַבָּשָׂר אֵת שִׁבְעַ הַפָּרוֹת יָפֹת הַמְרֹאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּיקֶץ

הַפְּרָעָה׃ וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנֵית וַהֲנָה שִׁבְעַ שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד

בְּרִיאֹת וְטָבוֹת׃ וַהֲנָה שִׁבְעַ שְׂבָלִים דָּקוֹת וְשִׁדּוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת

אַחֲרֵיהֶן׃ וּתְבַלְעָנָה הַשְּׂבָלִים הַדָּקוֹת אֵת שִׁבְעַ הַשְּׂבָלִים הַבְּרִיאֹת

וְהַמְלָאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וַהֲנָה חָלוֹם׃ וַיְהִי בַּבֹּקֶר וּתְפַעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח

וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכַמֶּיהָ וַיְסַפֵּר פְּרָעָה לָהֶם

אֶת־חֲלָמוֹ וַאֲיֵן־פוֹתָר אוֹתָם לַפְּרָעָה׃ וַיַּדְבֵּר שׁוֹר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה

לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מְזַכִּיר הַיּוֹם׃ פְּרָעָה קָצָף עַל־עַבְדּוֹ וַיִּתֵּן אֹתִי

בַּמִּשְׁמָר בֵּית שׁוֹר הַטָּבָחִים אֹתִי וְאֵת שׁוֹר הָאֲפִים׃ וַנַּחֲלֵמָה חָלוֹם בְּלִילָה

יב אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמְנוּ׃ וְשֵׁם אֶתְנֹו נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד

תרגום אונקלוס

א וַהֲנָה מִסּוּף תַּרְתִּין שְׁנִין וּפְרָעָה חָלָם וְהָא קָאִים עַל נְהָרָא׃ ב וְהָא מִן נְהָרָא סִלְקֵן שִׁבְעַ תּוֹרֵן שְׁפִירָן לְמַחְזִי וּפְטִימָן בָּשָׂר וְרַעֲיָן בָּאָחוּ׃ ג וְהָא שִׁבְעַ תּוֹרֵן אַחֲרֵינֵן סִלְקָא בְּתַרְיָהוֹן מִן נְהָרָא בִישָׁן לְמַחְזִי וְחִסְרִין בָּשָׂר וְקָמָא לְקַבְלָהוֹן דְּתוֹרָתָא עַל כִּיף נְהָרָא׃ ד וְאִכְלָא תוֹרָתָא דְּבִישָׁן לְמַחְזִי וְחִסְרִין בְּסַר יֵת שִׁבְעַ תּוֹרָתָא דְּשְׁפִירָן לְמַחְזִי וּפְטִימָתָא וְאַתְעַר פְּרָעָה׃ ה וּדְמוּד וְחָלָם תְּנִינֹת וְהָא שִׁבְעַ שְׂבָלִין סִלְקֵן בְּקִנְיָה חַד פְּטִימָן וְטָבָן׃ ו וְהָא שִׁבְעַ שְׂבָלִין לְקִין וְשִׁקִּיפֵן קָדוּם צִמְחוֹן בְּתַרְיָהוֹן׃ ז וּבִלְעָא שְׂבָלִיָא לְקִיתָא יֵת שִׁבְעַ שְׂבָלִיָא פְּטִימָתָא וּמִלִּיתָא וְאַתְעַר פְּרָעָה וְהָא חֲלָמָא׃ ח וַהֲנָה בְּצַפְרָא וּמִטְרָפָא רוּחִיהָ וְשִׁלַּח וַקְרָא יֵת כָּל חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם וַיִּתְּ כָּל חֲכִימָהָ וְאַשְׁתַּעֲי פְרָעָה לְהוֹן יֵת חֲלָמִיהָ וְלִית דְּפִשָׁר יִתְהוֹן לַפְּרָעָה׃ ט וּמִלִּיל רַב שְׁקִי עִם פְּרָעָה לְמִימַר יֵת סוֹרְחָנִי אֲנָא מְדַכֵּר יוֹמָא דִּין׃ י פְּרָעָה רָגִיז עַל עַבְדּוּהָ וַיְהִי יֵתִי בְּמִטְרַת בֵּית רַב קְטוּלִיָא יֵתִי רַב נַחֲתוּמִי׃ יא וְחֲלָמְנָא חֲלָמָא בְּלִילִיָא חַד אֲנָא וְהוּא גְבַר כְּפַשְׁרֵן חֲלָמִיהָ חֲלָמְנָא׃ יב וַתִּמָּן עַמְנָא עוֹלִים עַבְדִּי עֶבֶדָא

פירוש רש"י

סדר לֹא (א) וַיְהִי מִקֵּץ. כְּתַרְגוּמוֹ׃ מִסּוּף׃ וְכָל לְשׁוֹן 'קֶץ' – סוּף הוּא׃ עַל הַיָּאָר. כָּל שְׂאָר נְהָרוֹת אֵינֶם קְרוּיִין 'יָאָרִים' חוּץ מִנִּילוֹס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיָה יָאָרִים יָאָרִים בִּידי אָדָם, וְנִילוֹס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה אוֹתָם, לְפִי שְׁאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּמִצְרַיִם תָּדִיר כְּשֶׂאָר אֲרָצוֹת׃ (ב) יָפוֹת מְרֹאָה. סִימָן הוּא לִימֵי שִׁבְעַ, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יָפוֹת זֹו לְזֹו, שְׁאִין עֵין בְּרִיָּה צָרָה בַּחֲבֵרְתָּהּ׃ בָּאָחוּ. בְּאֵגֶם, מִרִּישׁ"ק בְּלַעַז, כְּמוֹ 'יִשְׁגָּא אָחוּ' (אֵיב בִּ:סֵג)׃ (ג) וְדָקוֹת בָּשָׂר. טִיב"ש בְּלַעַז, לְשׁוֹן דֶּק׃ (ד) וּתֹאכְלָנָה. סִימָן שֶׁתֵּהָא כָּל שְׂמִיחַת הַשִּׁבְעַ נִשְׁכַּחַת בִּימֵי הָרַעֲב׃ (ה) בְּקִנְיָה אֶחָד. טוֹדִי"ל בְּלַעַז׃ בְּרִיאֹת. שִׁינ"ש בְּלַעַז׃ (ו) וְשִׁדּוּפֹת. הַשְּׁלִיד"ש בְּלַעַז, 'שְׁקִיפֵן קָדוּם', חֲבוּטוֹת, לְשׁוֹן מִשְׁקוֹף הַחֲבוּט תָּמִיד עַל יְדֵי הַדֵּלֶת הַמְּכֻה עָלָיו׃ קָדִים. רוּחַ מְזַרְחִית שְׁקוֹרֵין בִּישׁ"א׃ (ז) הַבְּרִיאֹת. שִׁינ"ש בְּלַעַז׃ וַהֲנָה חָלוֹם. וַהֲנָה נִשְׁלֵם חָלוֹם שְׁלֵם לְפָנָיו וְהַצְרֹד

לו

לְשׁוֹר הַטְּבָחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיִּפְתֹּר-לָנוּ אֶת-חֲלָמֵינוּ אִישׁ כַּחֲלָמוֹ פָּתַר: מִקֵּץ

יג. וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֵתִי הַשֵּׁיב עַל-כִּנִּי וְאֵתוֹ תִּלְהֶ: וַיִּשְׁלַח

פָּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחֲלֵף שְׁמֹלֵתוֹ וַיָּבֵא

טו אֶל-פָּרְעָה: וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָתִי וּפְתָר אֵין אֵתוֹ וְאֲנִי

טז שְׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אֵתוֹ: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פָּרְעָה

יז לֵאמֹר בִּלְעָדִי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פָּרְעָה: וַיְדַבֵּר פָּרְעָה אֶל-יוֹסֵף

יח בַּחֲלָמִי הִנְנִי עֹמֵד עַל-שֹׁפֶת הַיָּאֵר: וְהִנֵּה מִן-הַיָּאֵר עֹלֹת שְׁבַע פָּרוֹת

יט בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ: וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת

עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דִּלּוֹת וְרַעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרִקּוֹת בָּשָׂר לֹא-רָאִיתִי כַּהֲנָה

כ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: וַתֹּאכְלֶנָה הַפָּרוֹת הָרִקּוֹת וְהָרַעוֹת אֶת שְׁבַע

כא הַפָּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הַבְּרִיאֹת: וַתִּבְאֲנֶה אֶל-קַרְבָּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי-בָאוּ

כב אֶל-קַרְבָּנָה וּמְרִאִיהֶן רָע כֹּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקֵץ: וַאֲרֹא בַּחֲלָמִי וְהִנֵּה |

תרגום אונקלוס

לרב קטוליא ואשתעניא ליה ופשר לנא ית חלמנא גבר בחלמיה פשר: יג והוה כמא דפשר לנא כן הוה יתי אתיב על שמושי ויתיה צלב: יד ושלח פרעה וקרא ית יוסף וארקהטויה מן בית אסירי וספר ושני כסותיה ועאל לות פרעה: טו ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית ליה ואנא שמעית עלך למימר דאת שמע חלמא ומפשר ליה: טז ואתיב יוסף ית פרעה למימר לא מן חכמתי אלהין מן קדם יי יתתב שלמא דפרעה: יז ומליל פרעה עם יוסף בחלמי הא אנא קאים על ביה נהרא: יח והא מן נהרא סלקן שבע תורן פטימן בסר ושפירן למחזי ורעין באחוא: יט והא שבע תורן אחורנין סליקא בתריהון חסיכון ובישין למחזי לחדא וחסיין בסר לא חזיתי דכתייהון בכל ארעא דמצרים לבישו: כ ואכלא תורתא חסיכתא ובישתא ית שבע תורתא קדמיתא פטימתא: כא ועלא למעיהון ולא אתידע ארי עלא למעיהון ומחזיהון ביש כד בקדמיתא ואתערית: כב וחזיתי בחלמי והא

פירוש רש"י

איש כחלמו. לפי החלום וקרוב לענינו: (יג) השיב על כני. מי שבידו להשיב, והוא פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר 'פרעה קצף על עבדיו' (פסוק ו). הרי מקרא קצר ולא פרש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש מי השיב. וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר: (יד) מן הבור. מן בית הסהר, שהוא עשוי כמין גומא; וכן כל 'בור' שבמקרא לשון גומא הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור, פוש"א

בלעז: ויגלח. מפני כבוד המלכות: (טו) תשמע חלום לפתור אתו. תאזין ותבין חלום לפתור אתו: תשמע. לשון הבנה והאזנה, כמו 'שמע יוסף' (לקמן לה:), 'אשר לא תשמע לשנו' (דברים כב:ט), אנטנדרא"ש בלעז: (טז) בלעדי. אין החכמה משלי, אלא 'אלהים יענה' – יתן ענה בפי לשלום פרעה: (יט) דלות. כחושות, כמו 'מדוע אתה ככה דל' (שמואל כב:כג) דאמנון: ורקות בשר. כל לשון 'רקות' שבמקרא 'חסירן בסר', בלוש"ש בלעז:

מפתח סדרי התנך

מהפטר הסדר שבישעיה (יא:לח-מט) ניתן להבין מדוע לא ידעו החרטומים לפענח את החלום, והיא כוללת גם לקח לישראל. והיה כאשר יחלם הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו וכאשר יחלם הצמא והנה שתה והקיץ והנה עוף ונפשו שוקקה כן יהיה המון כל הגוים הצבאים עליה ציון: ... כי-נסך עליכם ה' רוח תרדמה ויעצם את-עיניכם את-הנביאים ואת-ראשיכם החזים פסה: ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום אשר יתנו אתו אל יודע ספר לאמר קרא נא זה ואמר לא אוכל כי חתום הוא: ... ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה לכן הנני יוסף להפליא את-העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר: הוי המעמיקים מה' לסתר עצה והיה במחשבו מעשיהם ויאמרו מי ראנו ומי ידענו... ושמעו ביום ההוא החרשים דברי ספר ומאפל ומחושך עיני עורים תראינה: ויספו ענונים בה' שמחה ואביוני אדם בקרוב ישראל יגילו:

מהמדרש ניתן ללמוד שסיום ההפטרה הוא הדרך לתיקון החטא המופיע בה: 'בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני', וזה לשונו: בא וראה, כמה ישראל מחבבין את המצות, שהם מוציאים הוצאות כדי לשמר את המצות ולשמח בהם. אמר הקדוש ברוך הוא, אתם משמרים את המצות ותשמחו בהן, אני מוסיף לכם שמחה, שנאמר: ויספו ענונים בה' שמחה וגו' (מדרש רבי תנחומא, תזריע ה:א).

כג שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאת וטבות: והנה שבע שבלים צנמות
 כד דקות שדפות קדים צמחות אחריהם: ותבלען השבלים הדקות את
 כה שבע השבלים הטבות ואמר אל-החרטמים ואין מגיד לי: ויאמר יוסף
 אל-פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה:
 כו שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים
 כז הנה חלום אחד הוא: ושבע הפרות הרקות והרעלת העלת אחריהן שבע
 שנים הנה ושבע השבלים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב:
 כח הוא הדבר אשר דברתי אל-פרעה אשר האלהים עשה הראה
 כט, ל את-פרעה: הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל-ארץ מצרים: וקמו
 שבע שני רעב אחריהן ונשכח כל-השבע בארץ מצרים וכלה הרעב
 לא את-הארץ: ולא-יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי-כן
 לב כי-כבד הוא מאד: ועל השנות החלום אל-פרעה פעמים כי-נכון הדבר
 לג מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו: ועתה ירא פרעה איש נבון
 לד וחכם וישיתוהו על-ארץ מצרים: יעשה פרעה ויפקד פקדים על-הארץ
 לה וחמש את-ארץ מצרים בשבע שני השבע: ויקבצו את-כל-אכל השנים
 הטבות הפאת האלה ויצברו-בר תחת יד-פרעה אכל בערים ושמרו:
 לו והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין בארץ מצרים

תרגום אונקלוס

שבע שבלין סלקן בקניא חד מלין וטבין: כג והא שבע שבלין נצן לקין שקיפן קדום צמחן בתריהון:
 כד ובלעא שבליא לקיתא ית שבע שבליא טבתא ואמרית לחרשיא ולית דמחוי לי: כה ואמר יוסף לפרעה חלמא
 דפרעה חד הוא ית דיי עתיד למעבד חוי לפרעה: כו שבע תורתא טבתא שבע שניא אנין ושבע שבליא טבתא
 שבע שניא אנין חלמא חד הוא: כז ושבע תורתא חסיכתא ובישטא דסליקא בתריהון שבע שניא אנין ושבע שובליא
 לקיתא דשקיפן קדום יהוין שבע שני כפנא: כח הוא פתגמא דמלילית עם פרעה דיי עתיד למעבד אחזי ית פרעה:
 כט הא שבע שניא אתין סבעא רבא בכל ארעא דמצרים: ל ויקומן שבע שני כפנא בתריהון ויתנשי כל סבעא
 בארעא דמצרים וישצי כפנא ית עמא דארעא: לא ולא יתידע סבעא בארעא מן קדם כפנא ההוא דיהי בתר כן
 ארי תקיף הוא לחדא: לב ועל דאתני חלמא לפרעה תרתי זמנין ארי תקין פתגמא מן קדם יי ומוחי יי למעבדיה:
 לג וכען יחזי פרעה גבר סוכלתן וחפים וימניניה על ארעא דמצרים: לד יעביד פרעה וימני מהימנין על ארעא ויזרזון
 ית ארעא דמצרים בשבע שני סבעא: לה ויכנשו ית כל עבד שניא טבתא דאתין אלין ויזרזון עבדא תחת יד
 מהימני פרעה עבדא בקרוא ויטרון: לו ויהי עבדא גניז לעמא דארעא לשבע שני כפנא דיהוין בארעא דמצרים

פירוש רש"י

(כג) צנמות. 'צונמא' בלשון ארמי הוא סלע, הרי
 הן כעץ בלי לחלוח, קשות כסלע, ותרגומו 'נצן
 לקין' – נצן, אין בהן אלא הנץ, לפי שנתרוקנו מן
 החרע: (כו) שבע שנים, שבע שנים. כלן אינן אלא
 שבע; ואשר נשנה החלום פעמים – לפי שהדבר
 מזמן, כמו שפרש לו בסוף: 'ועל השנות החלום
 וגו'; בשבע שנים הטובות נאמר 'הגיד לפרעה' –
 לפי שהיה סמוך, ובשבע שני רעב נאמר 'הראה
 את פרעה' – לפי שהיה הדבר מפלג ורחוק, נופל
 בו לשון מראה: (ל) ונשכח כל השבע. הוא פתרון

הבליעה: (לא) ולא יודע השבע. הוא פתרון 'ולא
 נודע כי באו אל קרפנה': (לב) נכון. מזמן:
 (לד) וחמש. בתרגומו 'ויזרזון', וכן 'וחמשים'
 (שמות י:יח): (לה) את כל אכל. שם דבר הוא,
 לפיכך טעמו באל"ף ונקוד בפתח קטן (סגול).
 ואכל שהוא פועל, כגון 'פי כל אכל חלב' (ויקרא
 ג:לז), טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן (צירה):
 תחת יד פרעה. ברשותו ובאוצרותיו: (לו) והיה
 האכל. הצבור כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ:

לֹא

וְלֹא־תִכְרַת הָאָרֶץ בָּרַעַב: וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פֶרְעָה וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו:

לֹא

אָ, ב וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֹהָ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר

פֶּרְעָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתוֹ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם

ג כְּמוֹד: אֶתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶּא אֲגַדֵּל

ד, ה מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְּתִי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּסֶר

פֶּרְעָה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אוֹתוֹ

ו בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צוּאָרוֹ: וַיַּרְכֹּב אוֹתוֹ בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה

ז אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנָיו אֲבֵרָךְ וַנְּתוֹן אוֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר

פֶּרְעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פֶרְעָה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ

תרגום אונקלוס

וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי עִמָּא דָּאָרְעָא בְּכַפְנָא: לֹא וְשִׁפְר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פֶרְעָה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדֵּיהּ: א וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה לְעַבְדֵּיהּ הַנִּשְׁכַּח כְּדִין גִּבֹּר דְּרוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בֵּיהּ: ב וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה לְיוֹסֵף בְּתֵר דְּהוֹדַע יְיָ יִתְּךָ יֵת כָּל דָּא לִית סוּכְלִתָן וְחַפְסִים כְּוִתָּךְ: ג אֵת תִּהְיִי מִמֶּנָּא עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרֶךָ יִתְּזֵן כָּל עַמִּי לְחוּד כּוּרְסֵי מַלְכוּתָא הַדִּין אִיהִי יְקִיר מִנֶּךָ: ד וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה לְיוֹסֵף חֲזִי דְמִנִּיתִי יִתְּךָ עַל כָּל אָרְעָא דְּמִצְרַיִם: ה וַאֲעֲדִי פֶרְעָה יֵת עֲזָקְתִּיהּ מֵעַל יְדִיהּ וַיִּהֲב יָתָה עַל יָדָא דְּיוֹסֵף וְאִלְבִּישׁ יִתִּיהּ לְבוּשֵׁין דְּבוּרָן וְשׁוּי מְנִיכָא דְּדִהָבָא עַל צוּרְיָהּ: ו וַאֲרַכִּיב יִתִּיהּ בְּרִתְכָא תַנְיִיתָא דִּילִיהּ וְאֲכָרִיזוּ קְדָמוּהִי דִּין אָבָא לְמִלְכָא וּמִנִּי יִתִּיהּ עַל כָּל אָרְעָא דְּמִצְרַיִם: ז וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה לְיוֹסֵף אֲנָא פֶרְעָה וְכִר מִמִּימְרֶךָ לֹא יָרִים גִּבֹּר יֵת יְדִיהּ לְמִיחַד זֵין וְיֵת רִגְלִיהּ לְמֶרְכָּב עַל סוּסִיא

פירוש רש"י

שְׁהוּא רְצוּף בְּטַבְּעוֹת קְרוּי רְבִיד. וְכֵן 'רְבִידִי עֲרִשִׁי' (משלי ב:ז) – רִצְפָתִי עֲרִשִׁי מְרֻצָּפוֹת. בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה 'מִקֵּץ רוֹבְדִין שֶׁל אֲבֹן', 'עַל הַרֹבֵד שֶׁבַעֲזָרָה' – וְהִיא רִצְפָה: (ו) בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. הַשְׁנִיָּה לְמֶרְכָּבָתוֹ, הַמְּהֻלָּכָת אֲצֵל שְׁלוֹ: אֲבֵרָךְ. כְּתַרְגוּמוֹ: 'דִּין אָבָא לְמִלְכָּא', 'רֶךְ' בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי – מֶלֶךְ, בְּהַשְׁתַּפֵּיץ: 'לֹא רִיכָא וְלֹא בֵר רִיכָא'; וּבְדַבְרֵי אֲנָדָה: דָּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה: 'אֲבֵרָךְ' – זֶה יוֹסֵף, שְׁהוּא אֵב בְּחֻכְמָה וְרֶךְ בְּשָׁנִים; אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי בֶן דּוֹרְמִסְקִית: עַד מָתִי אֶתָּה מַעֲנֵת עָלֵינוּ אֵת הַכְּתוּבִים? אֵין 'אֲבֵרָךְ' אֵלָּא לִשׁוֹן בְּרַפִּים, שֶׁהֵכֵל יְהוּ נִכְנָסִין וְיוֹצֵאִין תַּחַת יָדוֹ, כְּעֵנִין שֶׁנֶּאֱמַר 'וְנִתְּנוֹן אוֹתוֹ וְגו': (ז) אֲנִי פֶרְעָה. שֵׁשׁ יְכָלֵת בְּיָדִי לְגִזֹּר גְּזֵרוֹת עַל מַלְכוּתִי, וְאֲנִי גּוֹזֵר שְׁלֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ בִּלְעָדֶיךָ – שְׁלֹא בְּרִשׁוֹתֶךָ. דָּבָר אַחֵר: 'אֲנִי פֶרְעָה' אֲנִי אֱהִיָּה מֶלֶךְ, 'וּבִלְעָדֶיךָ' וְגו' – זֶה דְּגִמְתָּ רַק הַכֶּסֶּא אֲגַדֵּל מִמֶּנּוּ, אֵלָּא שֶׁהָצָרָךְ לְכַבֵּשׁ לוֹ בְּשַׁעַת נְתִינַת הַטַּבַּעַת: אֵת יָדוֹ וְאֵת רִגְלוֹ. כְּתַרְגוּמוֹ:

סדר לֹא (א) הֲנִמְצָא כֹהָ. 'הַנִּשְׁכַּח כְּדִין', אִם נִלְךָ וְנִבְכַּשְׁנוּ – הֲנִמְצָא כְּמֹהוּ? 'הֲנִמְצָא' לִשׁוֹן תְּמִיָּהָ, וְכֵן כָּל ה"א הַמְשֻׁמֶּשֶׁת בְּרֹאשׁ תִּבְיָה וְנִקּוּדָהּ בַּחֲטָף פִּתְחָ: (ב) אֵין נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹד. לְבָקֵשׁ 'אִישׁ נִבּוֹן וְחָכָם' שְׂאֵמֶרֶת – לֹא נִמְצָא כְּמוֹד: (ג) יִשָּׁק. 'יִתְּזֵן', יִתְּפָרְנֵס; כָּל צִרְכֵי עַמִּי יִהְיוּ נַעֲשִׂים עַל יָדְךָ, כְּמוֹ 'וּבֶן מִשְׁק בֵּיתִי' (לעיל י:ב), וְכִמּוֹ 'נִשְׁקוּ בֵר' (תהלים סדר א פסוק יח, מְזוּמֵר בִּשְׁלֹנוֹ פְּסוּק יב), גְּרִישׁוֹן בְּלַעַז: רַק הַכֶּסֶּא. שִׁיחֵיו קוֹרִין לִי מֶלֶךְ: כֶּסֶּא. לִשׁוֹן שֵׁם הַמְּלוּכָה כְּמוֹ 'וַיַּגְדֵּל אֶת כֶּסֶּאוֹ מִכֶּסֶּא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ' (מלכים א:ל): (ד) נִתְּתִי אֹתְךָ. 'מִנִּיתִי יִתְּךָ', וְאֵף עַל פִּי כֵן לִשׁוֹן נְתִינָה הוּא כְּמוֹ 'וְלִתְתָךְ עָלֵינוּ' (דברים כ:א:ט) – בֵּין לְגִדְלָהּ בֵּין לְשִׁפְלוּתָהּ נּוֹפֵל לִשׁוֹן נְתִינָה עָלָיו, כְּמוֹ 'נִתְּתִי אֶתְכֶם נְבִזִּים וְשִׁפְלִים' (תרי עשר, מלאכי, כ:א:ב): (ה) וַיֹּסֶר פֶּרְעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ. נְתִינַת טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ הִיא אוֹת לְמִי שְׁנוֹתָנָהּ לוֹ לְהִיּוֹת שְׁנִי לוֹ לְגִדְלָהּ: בְּגָדִי שֵׁשׁ. דָּבָר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם: רֶבֶד. עֲנֵק, וְעַל

בסדרת מקץ סודרו הפרקים לפי התפתחות העלילה. זו ראייה ספרותית של הכתוב. פרק מב בבראשית פותח בפסוק וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֹשֵׁב בְּמִצְרַיִם. פרק מג פותח בתיאור וְהָרַעַב כָּבֵד בָּאָרֶץ. בפרק מד המתח עולה כשיוסף מצווה להעליל על בנימין וַיִּצְוֶה אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ וּפְרָק מֵה [בסדרת ויגש] פותח בהפתעת הגילוי וְלֹא־יָכֵל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק. בשני ראשי הפרקים הראשונים יש מבט של עין רעה על ארץ ישראל. לעומתם, ראשי הסדרים מלמדים את האמונה בה בעומק חשכת מצרים וכיצד להתמודד עם השלטונות שעתידים היו לשעבד את ישראל. הפסוק שבו פרעה, המלך רב העוצמה, מקבל את דברי יוסף אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַיְּגִיד לְפָרְעָה: (לעיל ל:כח), ומכיר בפומבי במציאות אלוקים, בהשגחתו ובהשראת רוחו באדם, נקבע לראש סדר לֹא: וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֹהָ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: הצהרת ההכרה באלוהות ה' נאמרה לעיני כל חרטומי מצרים וחכמיהו סדר לח פותח בהצהרת יוסף, המשנה למלך מצרים, על יראת ה' שֵׁלוֹ: אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא: גם הצהרה זו נאמרה לעיני כל הנמצאים אתו ולאזניהם, וכך מוסברת אמירתו במדרש רבי תנחומא (במדבר כח): כל אדם שהוא עני ירא מן הקדוש־ברוך־הוא, וכשהוא עשיר בוטח בעשרו ואין עליו יראת שמים. אבל יוסף, כשהיה עבד ירא את ה'... וכשנעשה מלך הוסיף יראה שנאמר אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא: ומה יעשה יהודי המתמודד עם עריצות של מלך כופר? לאחר ההשתדלות בדרך ארץ קָחוּ... מִנְחָה... וְכִסְף מִשְׁנֵה קָחוּ... – יתפללו! וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רִחְמִים לִפְנֵי הָאִישׁ (ראש סדר לט) – מַעֲתָה אֵינְכֶם חֲסָרִים כְּלוּם אֵלָּא תִּפְלָה, הִרְנִי מִתְּפַלֵּל עֲלֵיכֶם: (רש"י)

לז ח בכל־ארץ מצרים: ויקרא פרעה שם־יוסף צִפְנַת פַּעֲנֵחַ ויתֶן־לוֹ מקץ
את־אסנת בת־פּוֹטִי פֶרַע כֹּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
ט ויוסף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בַּעֲמָדוֹ לִפְנֵי פֶרַע מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף
י מִלִּפְנֵי פֶרַע וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע
יא לְקִמְצִים: וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֹכֶל שֶׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בָאָרֶץ מִצְרַיִם
יב וַיִּתֵּן־אֹכֶל בַּעֲרִים אֹכֶל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סָבִיבֶתִּיהָ נָתַן בַּתּוֹכָהּ: וַיַּצְבֹּר
יג יוֹסֵף בָּר כַּחֲוֹל הַיָּם הָרַבָּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר כִּי־אֵין מִסְפָּר: וַלְיוֹסֵף
יד יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדֶּה־לוֹ אֶסְנַת בַּת־פּוֹטִי
טו אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי: וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִּי
טז אֱלֹהִים בָּאָרֶץ עֲנִי: וַתִּכְלִינָה שֶׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בָאָרֶץ מִצְרַיִם:
יז וַתַּחֲלִינָה שֶׁבַע שָׁנֵי הָרָעָב לָבוֹא כֹאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב
יח בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: וַתַּרְעֵב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם

תרגום אונקלוס

בכל ארעא דמצרים: ח וקרא פרעה שום יוסף גברא דמטמרן גלין ליה ויהב ליה ית אסנת בת פוטי פרע
רבא דאון לאתו ונפק יוסף שליט על ארעא דמצרים: ט ויוסף בר תלתין שנין כד קם קדם פרעה מלכא
דמצרים ונפק יוסף מן קדם פרעה ועבר בכל ארעא דמצרים: י וכנשו דיירי ארעא בשבע שני סבעא
עבורא לאוצרין: יא וכנש ית כל עבור שבע שניא דהואה בארעא דמצרים ויהב עבורא בקרויא עבור
חקל קרתא דבסחרנהא יהב בגוה: יב וכנש יוסף עבורא כחלא דימא סגי לחדא עד דפסק מלממני ארי לית
מנין: יג וליוסף אתילידו תרין בנין עד לא עלת שתא דכפנא דילידת ליה אסנת בת פוטי פרע רבא דאון:
יד וקרא יוסף ית שום בוכרא מנשה ארי אנשיני יי ית כל עמלי וית כל בית אבא: טו וית שום תנינא קרא אפרים
ארי אפשיני יי בארע שעבדי: טז ושלימא שבע שני סבעא דהואה בארעא דמצרים: יז ושריאה שבע שני כפנא
למיתי כמא דאמר יוסף והוה כפנא בכל ארעא ובכל ארעא דמצרים הוה לחמא: יח וכפינת כל ארעא דמצרים

פירוש רש"י

(ח) צִפְנַת פַּעֲנֵחַ. מפרש הצפונות, ואין ל'פענח' ומעמיד את התבואה מלרקב: (יב) עד כי
דמיון במקרא: פוטי פרע. הוא פוטיפר; ונקרא
פוטי פרע על שנסתרס מאליו, לפי שלקח את
יוסף למשכב זכר: (י) ותעש הארץ. כתרגומו,
ואין הלשון נעקר מלשון עשיה: לקמצים. קמץ
על קמץ, יד על יד היו אוצרים: (יא) אכל שדה
העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה. שכל ארץ וארץ
מעמדת פרותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום –

מפתח סדרי התנך

רוח ה' במנהיג מודגשת בראשי הסדרים: בראש הסדר כאן מזהיר פרעה שרוח אלוקים נמצאת ביוסף.
בתפילת משה למינוי מנהיג אחריו נאמר: יפקד ה' אלהי הרוחת לכל־בשר איש על־העדה (במדבר ראש סדר כד). והוא
נענה: קח־לך את־יהושע בן־נון איש אשר־רוח בו.
וכך אמרה המלכה למלך בלשאצר על דניאל: כל־קבל די רוח יתירה ומנדע ושכלתנו מפשר חלמי' ואחולית אחידן
ומשרא קטרין השתכחת בה בדניאל (ראש סדר ד) [תרגום: בעבור אשר רוח חכמה יתירה ומרובה ודעת והשכל ופתרון חלומות
והגדות חידות והתרת דברים קשורים וסתומים כל אלה נמצא בו בדניאל... (וכל הסיפור שם משובץ בביטויים שמקורם כאן)].
רוח ה' היא זו שהיתה בכורש כשהתיר לחזור לירושלים לבנות את בית המקדש העיר ה' את־רוח כרש מלך־פרס
ויעבר־קול בכל־מלכותו (עזרא ראש סדר א).
וכך גם אומר ישעיה על מלך המשיח בפסוק שנבחר לפתוח את הפטרת הסדר: ונתחז עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח
עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' (ראש סדר ה).
וראה גם בנבואת זכריה משא דברה ה' על־ישראל נאם־ה' נטה שמלים ויסד ארץ ויצר רוח־אדם בקרבו (תרי עשר, כ:א).

לז

וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ אֶל־יוֹסֵף
 יֵט אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: וְהָרַעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף
 אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לַמִּצְרַיִם וַיַּחְזֹק הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 כ וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה לְשֹׁבֵר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרַעַב בְּכָל־הָאָרֶץ:
 כא וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שֹׁבֵר בַּמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:
 כב וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ־שֹׁבֵר בַּמִּצְרַיִם רִדּוֹ־שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ־לָנוּ מִשֶּׁם
 כג וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת: וַיֵּרְדּוּ אַחֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשֹׁבֵר בַּר מִמִּצְרַיִם:
 כד וְאֶת־בְּנֵימִין אַחֵי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֲנוּ
 כה אֶסּוּן: וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרַעַב בְּאֶרֶץ
 כו כְּנָעַן: וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמִּשְׁבִּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ

תרגום אונקלוס

וַיִּצְוּ עָמָּה קָדָם פַּרְעֹה עַל לַחֲמָא וַאֲמַר פַּרְעֹה לְכָל מִצְרָאִי אִיזִילוּ לִית יוֹסֵף דִּימֵר לָכוֹן תַּעֲבֹדוּן: יֵט וְכַפְּנָא
 הָיָה עַל כָּל אִפִּי אֶרְעָא וּפְתַח יוֹסֵף יֵט כָּל אוֹצְרֵיָא דְּבַהוֹן עֲבוּרָא וְזַבִּין לַמִּצְרָאִי וְתַקִּיף כַּפְּנָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
 כ וְכָל דִּירֵי אֶרְעָא אֲתוּ לַמִּצְרַיִם לְמַזְבֵּן עֲבוּרָא מִן יוֹסֵף אִרִּי תַקִּיף כַּפְּנָא בְּכָל אֶרְעָא: כָּא וְחִזָּא יַעֲקֹב אִרִּי אֵית
 עֲבוּר מִזְבֵּן בַּמִּצְרַיִם וַאֲמַר יַעֲקֹב לְבִנְהוּי לָמָּה תַתְּחִזּוּן: כב וַאֲמַר הָא שְׁמַעִית אִרִּי אֵית עֲבוּר מִזְבֵּן בַּמִּצְרַיִם
 חִתּוֹתוֹ לְתַמָּן וְזַבּוּנוֹ לֹנָא מִתַּמָּן וְנִיחִי וְלֹא נָמוּת: כג וְנַחְתּוּ אַחֵי יוֹסֵף עֲסָרָא לְמַזְבֵּן עֲבוּרָא מִמִּצְרַיִם: כד וְיֵט בְּנֵימִין
 אַחֻוּהִי דִּיּוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב עִם אַחֻוּהִי אִרִּי אָמַר דִּלְמָא יַעֲרַעֲנִיה מוּתָא: כה וְאֲתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַזְבֵּן עֲבוּרָא בְּגוּ
 עֲלִיָּא אִרִּי הָיָה כַּפְּנָא בְּאֶרְעָא דְּכְנָעַן: כו וַיּוֹסֶף הוּא שְׁלִיט עַל אֶרְעָא הוּא מִזְבִּין עֲבוּרָא לְכָל עָמָּה דְּאֶרְעָא וְאֲתוּ

פירוש רש"י

אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ. לְפִי שֶׁהָיָה יוֹסֵף אוֹמֵר
 לָהֶם שִׁמּוּלִי; וַיִּשְׁבְּאוּ אֶצֶל פַּרְעֹה וְאוֹמְרִים: כֶּךָ
 הוּא אוֹמֵר לָנוּ, אָמַר לָהֶם: וְלָמָּה לֹא צִבְרָתֶם בָּר?
 וְהִלָּא הִכְרִיז לָכֶם שְׁשָׁנִי הָרַעַב בָּאִים! אָמְרוּ לוֹ:
 אֲסַפְנוּ הִרְבָּה וְהִרְקִיבָה. אָמַר לָהֶם: אִם כֵּן – כָּל
 'אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ! הִרִי גִזֹּר עַל הַתְּבוּאָה –
 וְהִרְקִיבָה, מָה אִם יִגְזֹר עָלֵינוּ – וְנָמוּת? :
 (יֵט) עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ. מִי הֵם 'פְּנֵי הָאָרֶץ'? – אֵלּוּ
 הָעִשְׂרִים: אֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם. כְּתִרְגוּמוֹ, 'דְּבַהוֹן
 עֲבוּרָא': וַיִּשְׁבֹּר לַמִּצְרַיִם. 'שֹׁבֵר' לְשׁוֹן מָכַר וְלְשׁוֹן
 קִנְיָן הוּא. כָּאֵן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן מָכַר; 'שֹׁבֵר' לָנוּ מַעֲט
 אֲכָל' (לִקְמָן לֵח: כג) – לְשׁוֹן קִנְיָן; וְאֵל תֹּאמַר: 'אֵינּוּ כִּי
 אִם בַּתְּבוּאָה' שָׁאֵף בֵּינָן וְחָלַב מְצִינוּ 'וְלָכוּ שִׁבְרוּ
 בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחָלַב' (ישעיה כב:לט):
 (כ) וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה לְשֹׁבֵר אֶל יוֹסֵף. סִרְסָהוּ
 וּפְרָשָׁהוּ: וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה אֶל יוֹסֵף לְשֹׁבֵר;
 וְאִם תִּפְרָשָׁהוּ כִּסְדֵּרוֹ – הִיָּה צְרִיךְ לִכְתֹּב 'לְשֹׁבֵר מִן
 יוֹסֵף': (כא) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בַּמִּצְרַיִם. וּמַהִּיכָן
 רָאָה? וְהִלָּא לֹא רָאָה, אֲלֵא שְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר 'הִנֵּה
 שְׁמַעְתִּי וְגו'', וּמַהוּ 'וַיֵּרָא'? רָאָה בְּאֶסְפְּקִלְרֵיָא
 שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ שֹׁבֵר בַּמִּצְרַיִם, וְלֹא הִיָּתָה
 נְבוּאָה מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁזָה יוֹסֵף:
 לָמָּה תִּתְרָאוּ. לָמָּה תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם בְּפָנֵי בְנֵי יִשְׁמַעֲאֵל
 וּבְנֵי עֲשׂוֹ כְּאֵלּוּ אֲתֶם שְׂבָעִים? בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עָדִין

לז

כז

אֶחָי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ אֲפִים אֶרְצָה: וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחָיו וַיִּכְרֹם וַיִּתְנַפֵּר
 אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן
 כח, כט לְשֹׁבַר-אֶכְל: וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת-אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת
 הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת-עֲרוֹת
 ל, לא הָאָרֶץ בָּאתֶם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבַר-אֶכְל: כָּלֵנוּ בְנֵי
 לב אִישׁ-אֶחָד נָחֲנוּ כְּנָנִים אֲנַחְנוּ לֹא-הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא
 לג כִּי-עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת: וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אֲחִים | אֲנַחְנוּ
 בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד בָּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:
 לד, לה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: בְּזֹאת
 לו תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעֲה אִם-תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם-בָּבוֹא אֲחִיכֶם הִקְטַן הִנֵּה: שְׁלָחוּ
 מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת-אֲחִיכֶם וְאֶתֶּם הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבָרֵיכֶם הֲאֵמֶת אַתֶּם
 לז וְאִם-לֹא חֵי פְרַעֲה כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: וַיֹּאסֶף אֶתֶּם אֶל-מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת

תרגום אונקלוס

אֶחָי יוֹסֵף וּסְגִידוּ לֵיהּ עַל אִפְּהוֹן עַל אֶרְעָא: כֹּז וַחֲזָא יוֹסֵף יֵת אַחוּהִי וְאַשְׁתַּמּוּדְעָנוּן וַחֲשִׁיב מָא דִּמְלִיל
 עֲמָהוֹן וּמְלִיל עֲמָהוֹן קִשְׁיִין וְאָמַר לְהוֹן מִנָּן אֲתִיתוֹן וְאָמְרוּ מֵאֶרְעָא דְּכְנַעַן לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא: כח וְאַשְׁתַּמּוּדְעָ
 יוֹסֵף יֵת אַחוּהִי וְאָנוּן לֹא אֲשְׁתַּמּוּדְעוּהִי: כט וְאֲדַכֵּר יוֹסֵף יֵת חֲלִמְיָא דְּהָרָה חֲלִים לְהוֹן וְאָמַר לְהוֹן אֵלִילִי
 אַתּוֹן לְמַחְזִי יֵת בְּדָקָא דְּאֶרְעָא אֲתִיתוֹן: ל וְאָמְרוּ לֵיהּ לֹא רַבּוּנִי וְעַבְדֶּךָ אַתּוּ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא: לא כּוֹלְנָא
 בְּנֵי גִבְרָא חַד נַחְנָא כְּיוּנִי אֲנַחְנָא לֹא הוּוּ עַבְדֶּךָ אֵלִילִי: לב וְאָמַר לְהוֹן לֹא אֲלֵהִין בְּדָקָא דְּאֶרְעָא אֲתִיתוֹן
 לְמַחְזִי: לג וְאָמְרוּ תְּרִי עֶסֶר עַבְדֶּךָ אֲחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גִבְרָא חַד בָּאֶרְעָא דְּכְנַעַן וְהָא זְעִירָא עִם אֲבוּנָא יוֹמָא דִּין
 וְחַד לִיתְהִי: לד וְאָמַר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דְּמְלִילִית עֲמָכוֹן לְמִימַר אֵלִילִי אַתּוֹן: לה בְּדָא תִּבְחָרוֹן חֵי פְרַעֲה
 אִם תִּפְקוֹן מִכָּא אֲלֵהִין בְּמִיתִי אַחוּכוֹן זְעִירָא הָכָא: לו שְׁלָחוּ מִנְּכוֹן חַד וַיְדַבֵּר יֵת אַחוּכוֹן וְאַתּוֹן תִּתְאַסְרוֹן וַיִּתְבַּחְרוֹן
 פְּתַגְמִיכוֹן הַקְּשׁוֹת אַתּוֹן אֲמַרִין וְאִם לֹא חֵי פְרַעֲה אֲרִי אֵלִילִי אַתּוֹן: לז וּכְנַשׁ יִתְהוֹן לְבֵית מִטְרָא תִּלְתָּא

פירוש רש"י

(כז) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אֲפִים. נִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ עַל פְּנֵיהֶם, וְכֵן כָּל הַשְׁתַּחֲוָּאָה – פֶּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא: (כז) וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם. נִעְשָׂה לָהֶם כְּנֹכָרִי בְּדָבָרִים לְדַבֵּר קְשׁוֹת: (כח) וַיִּכַּר יוֹסֵף וְגו'. לְפִי שֶׁהִנִּיחֶם חֲתוּמֵי זֶקֶן: וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ. שֵׁיצָא מֵאֲצֵלָם בְּלֹא חֲתִימַת זֶקֶן – וְעָכְשׁוּ בֹא בְּחֲתִימַת זֶקֶן; וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: 'וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו' – כְּשֶׁנִּמְסְרוּ בְּיָדוֹ הַכִּיר שֶׁהֵם אָחָיו וְרַחֵם עֲלֵיהֶם, 'וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ' – כְּשֶׁנִּפְל בְּיָדָם לְנֹהֵג בּוֹ אַחוּהוּ: (כט) אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם. עֲלֵיהֶם; וַיִּדַּע שְׁנֵתִקִּימוּ, שֶׁהָיָה הַשְׁתַּחֲוּוֹ לוֹ: עֲרוֹת הָאָרֶץ. גְּלוּי הָאָרֶץ, מֵהִיכָן הָיָה נֹחֵה לְכַבֵּשׁ; כְּמוֹ 'אֶת מִקְרָה הָעִירָה' (ויקרא טז:לז), וְכְמוֹ 'עִרִם וְעִרְיָה' (יחזקאל ז:לח), וְכֵן כָּל 'עִירוֹה' שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן גְּלוּי; וְתַרְגּוּם אֲוִנְקְלוֹס 'בְּדָקָא דְּאֶרְעָא', כְּמוֹ 'בְּדָק הַבֵּית' (מלכים כו:ד) – רַעוּעַ הַבֵּית, אֲבָל לֹא דְקָדֵק לְפָרְשׁוֹ אַחֵר לְשׁוֹן הַמְּקָרָא: (ל) לֹא אֲדֹנִי. לֹא תֹאמַר כֵּן, שֶׁהָיָה 'עַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבַר אֶכְל': (לא) כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחֲנוּ. נִצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם, שֶׁאֵף הוּא בֶּן אֲבִיהֶם: כְּנִיִּים. אֲמִתִּיִּים, כְּמוֹ 'בֶּן דְּבִרְתָּ' (שמות ז:כט) 'בֶּן בְּנוֹת צִלְפָּחַד דְּבִרְתָּ' (במדבר

לח

א ימים: ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו את־האלהים אני
 ב ירא: אם־כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו
 ג הביאו שבר רעבון בתיכם: ואת־אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו
 ד דבריכם ולא תמותו ויעשו־כן: ויאמרו איש אל־אחיו אבל אשמים |
 אנחנו על־אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו
 ה על־כן באה אלינו הצרה הזאת: ויען ראובן אתם לאמר הלא אמרתי
 ו אליכם | לאמר אל־תחטאו בילד ולא שמעתם וגם־דמו הנה נדרש: והם
 ז לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ בינתם: ויסב מעליהם ויבך וישב
 ח אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את־שמעון ויאסר אתו לעיניהם: ויצו
 יוסף וימלאו את־כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל־שקו ולתת להם
 ט צדה לדרך ויעש להם כן: וישאו את־שכרם על־חמריהם וילכו משם:
 י ויפתח האחד את־שקו לתת מספוא לחמרו במלון וירא את־כספו
 יא והנה־הוא בפני אמתחתו: ויאמר אל־אחיו הושב כספי וגם הנה
 באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל־אחיו לאמר מה־זאת עשה
 יב אלהים לנו: ויבאו אל־יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו את

תרגום אונקלוס

יומין: א ואמר להון יוסף ביוםא תליתאה דא עבדו ואתקיימו מן קדם יי אנא דחיל: ב אם פיוני אתון
 אחוכון חד יתאסר בבית מטרותכון ואתון איזילו אוכילו עבורא דחסיר בבתיכון: ג וית אחוכון זעירא
 תיתון לותי ויתקמנון פתגמיכון ולא תמותון ועבדו כן: ד ואמרו גבר לאחיהי בקושטא חיבין אנחנו על אחונא
 דחזינא בעקת נפשיה כד הוה מתחנן לנא ולא קבילנא מניה על כן אתת לנא עקתא דדא: ה ואתיב ראובן יתהון
 למימר הלא אמרית לכון למימר לא תחטון בעולימא ולא קבילתון ואף דמיה הא מתבעי: ו ואנון לא ידעין ארי
 שמע יוסף ארי מתורגמן הוה ביניהון: ז ואסתחר מלותהון ובכא ותב לותהון ומליל עמהון ודבר מלותהון ית
 שמעון ואסר יתיה לעיניהון: ח ופקיד יוסף ומלו ית מניהון עבורא ולאיתבא כספהון גבר לסקיה ולמתן להון זודין
 לאורחא ועבד להון כן: ט ונטלו ית עבורהון על חמריהון ואזלו מתמן: י ופתח חד ית שקיה למתן כסתא לחמריה
 בבית מבתא וחזא ית כספיה והא הוא בפום טועניה: יא ואמר לאחיהי אתתב כספי ואף הא בטועני ונפק מדע
 לבהון ותוהו גבר באחיהי למימר מא דא עבד יי לנא: יב ואתו לות יעקב אבוהון לארעא דכנען וחויאו ליה ית

פירוש רש"י

סדר לח (ב) בבית משמרכם. שאתם אסורים בו
 עכשו: ואתם לכו הביאו. לבית אביכם: שבר
 רעבון בתיכם. מה שקניתם לרעבון אנשי בתיכם:
 (ג) ויאמנו דבריכם. יתאמתו ויתקיימו, כמו 'אמן
 אמן' (במדבר ה:יב), וכמו 'אמן נא דברך' (מלכים
 ז:טז): (ד) אבל. כתרגומו 'בקושטא': וראיתי
 בבראשית רבה לישנא דרומאה הוא, 'אבל' –
 ברם: באה אלינו. טעמו כפי"ת לפי שהוא
 בלשון עבר, שפבר באה, ותרגומו 'אתת לנא':
 (ה) וגם דמו. את"ן וגמ"ין – רבויין: דמו וגם דם
 הזקן: (ו) והם לא ידעו כי שמע יוסף. מבין לשונם,
 ובפניו היו מדברים כן: כי המליץ בינתם. כי כשהיו
 מדברים עמו, היה המליץ ביניהם הידע לשון
 עברי ולשון מצרי, והיה מליץ דבריהם

ליוסף ודברי יוסף להם, לכך היו סבורים שאין
 יוסף מכיר בלשון עברי: המליץ. זה מנשה:
 (ז) ויסב מעליהם. נתרחק מעליהם שלא יראוהו
 בוכה: ויבך. לפי ששמע שהיו מתחרטין: את
 שמעון. הוא השליכו לבור, הוא שאמר ללוי: 'הנה
 בעל החלמות הלזה בא' (לעיל לג:טז). דבר אחר:
 נתפון יוסף להפרידו מלוי, שמא יתעצו שניהם
 להרג אותו: ויאסר אתו לעיניהם. לא אסרו אלא
 'לעיניהם', וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו:
 (י) ויפתח האחד. הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן
 זוגו: במלון. במקום שלנו בלילה: אמתחתו. הוא
 שק: (יא) וגם הנה באמתחתי. גם הכסף בו עם
 התבואה: מה זאת עשה אלהים לנו. להביאנו לידי
 עלילה זו, שלא הושב אלא להתעולל עלינו:

לח יג כל־הקִרְתֶּם אֹתָם לֵאמֹר: דְּבַר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ
יד כַּמְרָגְלִים אֶת־הָאָרֶץ: וַנֹּאמֶר אֵלָיו כְּנִים אֲנַחֲנוּ לֹא הֵיינוּ מְרָגְלִים:
טו שְׁנִים־עָשָׂר אֲנַחֲנוּ אַחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ וְהַקֵּטָן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ
טז בָּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אָדַע כִּי כְנִים אַתֶּם
יז אַחֲיִכֶם הָאֶחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וּלְכוּ: וְהֵבִיאוּ
אֶת־אַחֲיִכֶם הַקֵּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מְרָגְלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם
יח אֶת־אַחֲיִכֶם אַתֶּן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ: וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם
וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר־כֶּסֶף בִּשְׁקָו וַיֵּרָאוּ אֶת־צִרְרוֹת כֶּסֶפִּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם
יט וַיִּירָאוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שַׁכַּלְתֶּם יוֹסֵף אֵינָנוּ וְשִׁמְעוֹן
כ אֵינָנוּ וְאֶת־בְּנֵימָן תִּקְחוּ עָלֵי הֵיוּ כְלָנָה: וַיֹּאמֶר רָאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֵאמֹר
אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמִּית אִם־לֹא אֲבִיָּאֲנוּ אֵלַיךָ תִּנָּה אֶתוֹ עַל־יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ
כא אֵלַיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אֲחִיו מָתָּה וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאֵהוּ
כב אֶסֶן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בִּיגֹן שְׂאוּלָה: וְהָרַעַב
כג כָּבֵד בָּאָרֶץ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם
כד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מַעַט־אֶכֶל: וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה

תרגום אונקלוס

כל דערעא יתהוין למימר: יג מליל גוברא רבונה דארעא עמנא קשיין ויהב יתנא כמאללי ארעא: יד ואמרנא ליה כינוי אנחנא לא הוינא אלילי: טו תרי עסר אנחנא אחין בני אבונא חד ליתוהי וזעירא יומא דין עם אבונא בארעא דכנען: טז ואמר לנא גוברא רבונה דארעא בדא אדע ארי כינוי אתון אחוכון חד שבוקו לותי וית עבורא דחסיר בבתיכון סבו ואיזילו: יז ואיתו ית אחוכון זעירא לותי ואדע ארי לא אלילי אתון ארי כינוי אתון ית אחוכון אתין לכון וית ארעא תעבדון בה סחורתא: יח והוה אנון מריקין סקיהון והא גבר צרר כספיה בסקיה וחזו ית צררי כספיהון אנון ואבדוהון ודחילו: יט ואמר להון יעקב אבדוהון יתי אתכילתון יוסף ליתוהי ושמעון לא הוה כא וית בנימין תדברון עלי הוה כולהון: כ ואמר ראובן לאבדוהי למימר ית תרין בני תמית אם לא איתיניה לך הב יתיה על ידי ואנא איתיבניה לך: כא ואמר לא ייחות ברי עמכון ארי אחוהי מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערעניה מותא באורחא דתהכון בה ותחתון ית סיבתי בדוונא לשאול: כב וכפנא תקיף בארעא: כג והוה כד ספיקו למיכל ית עבורא דאיתאו ממצרים ואמר להון אבדוהון תובו זבונו לנא זעיר עבורא: כד ואמר ליה יהודה

פירוש רש"י

(יז) וְאֶת הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ. תְּסוּבְּבוּ; וְכָל לְשׁוֹן סוֹחָרִים וְסוֹחָרָה – עַל שֵׁם שְׁמֻחָזִירִים וְסוֹבָבִים אַחֵר הַפְּרָקְמִטָּיָה: (יח) צְרוּר כֶּסֶף. קָשֶׁר כֶּסֶף: (יט) אֲתִי שַׁכַּלְתֶּם. מְלַמֵּד, שֶׁחֲשַׁדָן שָׁמָּה הִרְגוּהוּ אוּ מְכֻרְוָהוּ כִּיוֹסָף: שַׁכַּלְתֶּם. כָּל מִי שֶׁבָּנִיו אֲבוּדִים קָרוֹי 'שְׁכוּל': (כא) לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם. לֹא קָבַל דְּבָרָיו שֶׁל רָאוּבֵן, אָמַר: בְּכוֹר שׁוֹטֵה הוּא זֶה! הוּא אוֹמֵר

לְהַמִּית בְּנָיו, וְכִי בְנָיו הֵם וְלֹא בְנֵי? (כג) כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל. יְהוּדָה אָמַר לָהֶם: הִמְתִּינוּ לִזְקֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה פֶת מִן הַבֵּית: כַּאֲשֶׁר כָּלוּ. 'כָּד שִׁיציאוּ'. וְהַמְתַּרְגֵּם 'כָּד סְפִיקוּ' טוֹעָה. 'כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשִׁתּוֹת' (לעיל כ:כב) מְתַרְגֵּם 'כָּד סְפִיקוּ', כִּשְׁתּוֹ דִּי סְפוּקָם הוּא גָמַר שֶׁתִּיתֶם, אֲבָל זֶה, 'כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל' כַּאֲשֶׁר תֵּם הָאֶכֶל הוּא, וּמְתַרְגֵּמִין 'כָּד שִׁיציאוּ':

מפתח סדרי התנ"ך

החלוקה הזוהי לפרקים מוציאה את דיבת הארץ רעה כשהיא בוחרת לפתוח פרקים חדשים בפסוקים המתארים שנות רעב בארץ. כאן בפסוק כב, ובסדר כג פסוק יז. זאת במקום בו הצדיקים רואים קשר עם ה'. וראה רש"י (לעיל יז) רעב בארץ. באותה הארץ לבדה, לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקדוש ברוך הוא, שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשו משיאו לצאת ממנה. וכך גם מתפרשת, על ידי החוטאים, ההשוואה בין ארץ ישראל למצרים לרעת ארץ ישראל (רש"י, דברים א:כז). לעומת זאת, ההסתכלות החיובית, המבוססת על האמונה בה', הרואה את יתרונות ארץ ישראל לגבי מצרים, פותחת את סדר י בחומש דברים ארץ אשר־ה' אלהיך דרש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: וכך למדנו מהנביא הושע כי־ישרים דרכי ה' יצדיקים ילכו בהם ופושעים יפלו בהם (תרי עשר, הושע ד:ה).

לח

לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בְּנוֹ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִתי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם: מִקֵּץ

כֹּה, כֹּה אִם-יִשְׁלַח מְשַׁלַּח אֶת-אֲחִינוֹ אִתָּנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אָכֹל: וְאִם-אֵינְךָ

מְשַׁלַּח לֹא נִרְדַּ כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִתי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם:

כֹּה, כֹּה וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֵח: וַיֹּאמְרוּ

שְׂאוֹל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלָדֵתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הֵישׁ לָכֶם אֵח

וְנִגְד־לוֹ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִידּוּעַ נִדַּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֲחִיכֶם:

כֹּט וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה הִנֵּנִי אִתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנִחְיָה

ל וְלֹא נָמוֹת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אַתָּה גַם-טַפָּנוּ: אָנֹכִי אֶעֱרָבָנוּ מִיַּד תִּבְקָשְׁנוּ

לֹא אִם-לֹא הִבִּיאֲתִיו אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים: כִּי לֹוֹלֵא

לב הַתְּמַהֲמָהֵנוּ כִּי-עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַּעַמִּים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם

אִם-כֵּן | אַפּוֹא זֹאת עֲשֹׂ קָחוּ מִזְמַרְתְּ הָאָרֶץ בְּכֻלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ

לג מִנְחָה מַעֲט צָרִי וּמַעֲט דָּבָשׁ נִכָּאת וְלֹט בָּטָנִים וּשְׂקָדִים: וְכֶסֶף מִשְׁנָה

קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחֹתִיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם אוֹלִי

תרגום אונקלוס

למימר אסהדא אסהיד בנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון: כה אם איתך משלח ית אחונא עמנא נוחות ונזבון לך עבדא: כה ואם ליתך משלח לא נוחות ארי גברא אמר לנא לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון: כה ואמר ישראל למא אבאישתון לי לחוואה לגברא העוד לכון אחא: כה ואמרו שאלא שאל גברא לנא ולילדותנא למימר העד כען אבוכון קיים האית לכון אחא וחוינא ליה על מימר פתגמא האלין המידע הוינא ידעין ארי יימר אחיתו ית אחוכון: כה ואמר יהודה לישראל אבויי שלח עולימא עמי ונקום וניזיל וניחי ולא נמות אף אנחנא אף את אף טפלנא: ל אנא מערבנא ביה מן ידי תבעיניא אם לא איתיניא לך ואקימניא קדמך ואיחי חטי לך כל יומיא: לא ארי אלו לא פון בדא אתעכבנא ארי כען תבנא דנן תרתין זמנין: לב ואמר להון ישראל אבוכון אם כין הוא דא עכידו סבו מדמשבח בארעא במניכון ואחיתו לגברא תקרובתא זעיר קטף וזעיר דבש שעף ולטום בוטמין ושגדין: לג וכספא על חד תרין סבו בידכון וית כספא דאתתב בפם טועניכון תתיבון בידכון דלמא

פירוש רש"י

יתפש - ספק לא יתפש, ואנו כלנו מתים ברעב אם לא נלך, מוטב שתניח את הספק ותתפש את הודאי: (ל) והצגתי לפניך. שלא אביאנו אליך מת כי אם חי: וחטאתי לך כל הימים. לעולם הבא: (לא) לולא התמהמהנו. על ידך, כבר היינו שבים עם שמעון, ולא נצטערך כל הימים הללו: (לב) אפוא. כל לשון 'אפוא' לשון יתר הוא, לתקן המלה בלשון עברי. 'אם כן' אזהרה לעשות שאשליחנו עמכם, צריך אני לחזור ולבקש איה פה תקנה ועצה להשיאכם, ואומר אני: 'זאת עשו': מזמרת הארץ. כתרגומו 'מדמשבח בארעא', שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם: נכאת. שעוה: בטנים. לא ידעתי מה הם, ובפרושי א"ב של רבי מכיר ראיתי פשטציא"ש ודומה לי שהם אפרסקין: (לג) וכסף משנה. פי שנים פראשון: קחו בידכם. לשבר אכל, שמה הוקר השער: אוֹלִי

(כד) העד העד. לשון התראה, שסתם התראה - מתרה בו בפני עדים, וכן 'העד העידתי באבותיכם' (ירמיה ו:לה), 'רד העד בעם' (שמות טו:טז): לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם; ואונקלוס תרגם 'אלהין כד אחוכון עמכון', ישב הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא: (כה) לנו ולמולדתנו. למשפחותנו. ומדרשו: אפלו עצי עריסותנו גלה לנו: ונגד לו. שיש לנו אב ואח: על פי הדברים האלה. על פי שאלותיו אשר שאל הזקקנו להגיד: כי יאמר. אשר יאמר, 'כי' משמש בלשון 'אם' ו'אם' משמש בלשון 'אשר', הרי זה שמוש אחת מארבע לשונותיו שמשמש 'כי', והוא 'אם', שהרי 'כי' זה כמו 'אם', כמו 'עד אם דברתי דברי' (לעיל כ:לג): (כט) ונחיה. נצנצה בו רוח הקדש: על ידי הליכה זו תחי רוחך, שנאמר 'ותחי רוח יעקב אביהם' (לקמן מ:מז): ולא נמות. ברעב; בנימין ספק

ההפטרה בישיעה (כא:יא-כג) פותחת בתיאור המתאים ליוסף שהלך חשכים ומצהיר, בראש הסדר כאן, על יראת אלוקים שלו. מי בכס ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה' וישען באלהיו:

לֹט, אֵל מִשְׁגָּה הוּא: וְאֶת־אֲחִיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן מִקֶּץ
 לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם אַחֵר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי
 בְּכֹאשֶׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכַלְתִּי: וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף
 גִּלְקָחוּ בִידֶם וְאֶת־בְּנֵימִן וַיָּקֻמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: וַיֵּרָא
 שְׂשִׁי יוֹסֵף אֶת־אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבִּיתָה
 דִּ וּטְבַח טֶבַח וְהִכֵּן כִּי אֲנִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּכֹאשֶׁר
 הֵאמֵר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי
 הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֵּׁב בְּאִמְתַּחַתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה
 אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְּגַלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְּנַפֵּל עָלֵינוּ וְלִקְחַת אֶתְנוּ לַעֲבָדִים
 וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ: וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו פָּתַח

תרגום אונקלוס

שְׁלוֹ הָיוּ: לֹד וְיֵת אַחוּכוֹן דְּבִירוֹ וְקוּמוּ תוּבוּ לֹת גְּבָרָא: א וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לְכוֹן רַחֲמִין קָדָם גְּבָרָא וַיִּפְטֹר לְכוֹן
 יֵת אַחוּכוֹן אַחֲרָנָא וְיֵת בְּנֵימִין וְאֵנָּא כְּמָא דְתַכִּילִית תַּכִּילִית: ב וְנִסְיָבוּ גּוּבְרִיָא יֵת תְּקוּבְתָא הָדָא וְעַל חַד
 תְּרִין כֶּסֶפָא נִסְיָבוּ בִידֵהוֹן וְדִבְרוּ יֵת בְּנֵימִן וְקָמוּ וּנְחָתוּ לְמִצְרַיִם וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף: ג וְחָזָא יוֹסֵף עֲמָהוֹן
 יֵת בְּנֵימִין וְאָמַר לְדַמְנָא עַל בֵּיתָה אַעִיל יֵת גּוּבְרִיָא לְבֵיתָא וְכּוּס נַכְסָתָא וְאֶתְקִין אַרִי עַמִּי אַכְלִין גּוּבְרִיָא
 בְּשִׁירוּתָא: ד וַעֲבַד גְּבָרָא כְּמָא דְאָמַר יוֹסֵף וְאֵעִיל גּוּבְרָא יֵת גּוּבְרִיָא לְבֵית יוֹסֵף: ה וְדַחִילוּ גּוּבְרִיָא אַרִי אֶתְעֵלוּ
 לְבֵית יוֹסֵף וְאָמְרוּ עַל עֵיִסְק כֶּסֶפָא דְאֶתְתַּב בְּטוּעֵנָא בְּקִדְמִיתָא אֲנַחְנָא מִתְעַלִּין לְאֶתְרַבְרָא עֲלֵנָא וְלֹאֲסִתְקַפָּא עֲלֵנָא
 וּלְמִקְנֵי יִתְנָא לְעַבְדִּין וּלְמַדְבֵּר יֵת חֲמֹרָנָא: ו וְקָרִיבוּ לֹת גּוּבְרָא דְמִמוּנָא עַל בֵּית יוֹסֵף וּמִלִּילוּ עַמִּיהָ בַּתְרַע

פירוש רש"י

טֶבַח וְהִכֵּן. כְּמוֹ וְלִטְבַח טֶבַח וְלִהְכִין; וְאֵין 'טֶבַח'
 לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁהָיָה לוֹ לֹמֵר 'וּטְבַח': בַּצְּהָרִים. זֶה
 מִתְרַגֵּם 'בְּשִׁירוּתָא', שֶׁהוּא לְשׁוֹן סַעְדָּה רִאשׁוֹנָה
 בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, וּבְלַעַז דְּשַׁנִּי"ר, וַיֵּשׁ הֶרְבֵּה בַּתְלֻמוֹד,
 'שָׂדָא לְכַלְבָּא שִׁירוּתָה', 'בָּצַע אַכְלָא שִׁירוּתָא', אֲכַל
 כָּל תְּרַגּוּם שֶׁל צְהָרִים 'טִיְהָרָא': (ה) וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים.
 כְּתוּב הוּא בְּשֵׁנֵי יוֹדִי"ן, וְתִרְגּוּמוֹ 'וְדַחִילוּ': כִּי
 הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף. וְאֵין דֶּרֶךְ שָׂאֵר הַבָּאִים לְשַׁבֵּר כִּי
 לָלוּן בְּבֵית יוֹסֵף, כִּי אִם בְּפוּנְדַקְאוֹת שְׁבַעֲיָר:
 וַיֵּירָאוּ. שָׂאֵין זֶה אֵלָּא לְאַסְפֵּם אֶל מִשְׁמֵר: אֲנַחְנוּ
 מוֹבָאִים. אֶל תּוֹךְ הַבֵּית הַזֶּה: לְהַתְּגַלֵּל. לְהִיּוֹת
 מִתְּגַלְגֵּלֶת עָלֵינוּ עֲלִילַת הַכֶּסֶף וְלְהִיּוֹתָהּ נּוֹפֶלֶת
 עָלֵינוּ; וְאֲנַקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם 'וְלֹאֲסִתְקַפָּא עֲלֵנָא', הוּא
 לְשׁוֹן לְהַתְּעוֹלֵל, כְּדִמְתְּרַגְמִינָן 'עֲלִילַת דְּבָרִים'
 (דְּבָרִים י"ט) 'תִּסְקוּפִי מִלִּין', וְלֹא תִרְגְּמוּ אַחֵר לְשׁוֹן
 הַמִּקְרָא. וְלְהַתְּגַלֵּל שֶׁתִּרְגֵּם 'לְאֶתְרַבְרָא', הוּא
 לְשׁוֹן 'גִּלְתָּ הַזֶּה' (קֹהֶלֶת ד'מח), 'וְהִצַּב גִּלְתָּהּ
 הַעֲלָתָה' (תָּרִי עֶשֶׂר, נַחֲוֹם, י"ב:כג), שֶׁהוּא לְשׁוֹן מְלָכוֹת:

מִשְׁגָּה הוּא שְׂמָא הַמְּמַנָּה עַל הַבֵּית שֶׁכָּחוּ שׁוֹגֵג:

סדר לֹט (א) וְאֵל שְׂדֵי. מַעֲתָה אֵינְכֶם חֲסָרִים כָּלוּם
 אֵלָּא תַּפְלָה, הִרְיֵנִי מִתְּפַלֵּל עֲלֵיכֶם: וְאֵל שְׂדֵי. שְׂדֵי
 בְּנִתְיַנֵּת רַחֲמִיו, וְכִדִּי הִיכְלַת בִּידּוֹ לִתֵּן, 'יִתֵּן לָכֶם
 רַחֲמִים', זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמִדְרָשׁוֹ: מִי שֶׁאָמַר לְעוֹלָם
 'דִּי' יֹאמֶר דִּי לְצִירוּתִי, שְׁלֵא שְׁקֻטִי מִנְעוּרִי: צִרַת
 לְבָן, צִרַת עֶשׂוֹ, צִרַת רַחֵל, צִרַת דִּינָה, צִרַת יוֹסֵף,
 צִרַת שְׁמֵעוֹן, צִרַת בְּנֵימִין: וְשִׁלַּח לָכֶם. 'וַיִּפְטֹר לְכוֹן'
 כְּתִרְגּוּמוֹ, 'יִפְטֹרְנוּ מֵאֲסוּרֵינוּ; לְשׁוֹן 'לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ'
 (שְׁמוֹת ט"ז:כ). וְאֵינוֹ נּוֹפֵל בְּתִרְגּוּם לְשׁוֹן 'וַיִּשְׁלַח',
 שֶׁהָיָה לְשֵׁם הֵם הוֹלְכִים אֲצִלוֹ: אֶת אֲחִיכֶם. זֶה
 שְׁמֵעוֹן: אַחֵר. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרָקָה בּוֹ: לְרִבּוֹת יוֹסֵף.
 וְאֵנִי. עַד שׁוּבְכֶם אֶהְיֶה שְׁכּוֹל – מִסָּפֵק: כְּכֹאשֶׁר
 שָׁכַלְתִּי. מִיּוֹסֵף וּמִשְׁמֵעוֹן: שָׁכַלְתִּי. מִבְּנֵימִין:
 (ב) וְאֶת בְּנֵימִין. מִתְּרַגְמִינָן 'וְדִבְרוּ יֵת בְּנֵימִין', לְפִי
 שָׂאֵין לְקִיחַת הַכֶּסֶף וְלִקְחַת הָאָדָם שׁוֹה בְּלִשׁוֹן
 אַרְמִי, בְּדִבְרֵי הַנֶּקֶח בִּיד מִתְּרַגְמִינָן 'וְנִסְיָבוּ' וְדִבְרֵי
 הַנֶּקֶח בְּהִנְהָגַת דְּבָרִים מִתְּרַגְמִינָן 'וְדִבְרִי': (ג) וּטְבַח

מִפְתַּח סְדְרֵי הַתִּנְקֹן רַב מוֹחֵלֵט שֶׁל סְדְרֵי הַתּוֹרָה, מֵאָה אַרְבַּעִים וְאַחַד מִתּוֹךְ מֵאָה חֲמִישִׁים וְאַרְבַּעַה [מַעַל תְּשַׁעִים אַחוּזִים],
 נִקְבְּעוּ בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁל פְּרָשָׁה. רַק שְׁלוֹשָׁה עֶשֶׂר רִאשֵׁי סְדְרִים נִקְבְּעוּ בְּתוֹךְ פְּרָשָׁה [פְּתוּחָה אוּ סְתוּמָה]. מִתּוֹךְ רִאשֵׁי
 סְדְרִים מִיּוֹחָדִים אֵלּוּ, נִקְבְּעוּ, כַּצָּפוֹי, שְׁמוֹנָה בַּתְּחִילַת עֲנִיִין שְׁבָאוֹתָהּ פְּרָשָׁה אֲרוּכָה. רַק חֲמִישָׁה רִאשֵׁי סְדְרִים יִיחֻדִּים
 נִקְבְּעוּ בַּמִּקּוֹם שֶׁבּוֹ הֵם קוּטְעִים אֲמִירָה רְצִיפָה אַחַת (בְּרִאשִׁית כ"א, כ"ה, ל"ט, שְׁמוֹת ט"ו, בַּמִּדְבָּר כ'). קְבִיעוֹת מִקּוֹם אֵלּוּ מַדְגִּישוֹת
 אֶת הָעֵרֶךְ הַחֹשֵׁב הַנִּמְצָא בְּאוֹתָם פְּסוּקִים.

הַפְּסוּק שֶׁבְּרִאשׁ הַסֵּדֵר כָּאֵן: וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ קוּטַע אֶת דְּבָרֵי יַעֲקֹב, הוּא פְּסוּק תְּפִילָּה הַפּוֹנֶה לְרַחֲמֵי
 שָׁמַיִם. פְּסוּק זֶה שִׁמַּשׁ הִשְׁרָאָה לְנִבְיָא יִרְמְיָה בַּפְּסוּק שֶׁנִּקְבַּע לְרִאשׁ סֵדֵר כֹּה בַּסִּפְרוֹ וְאֵתָּן לָכֶם רַחֲמִים וְרַחֵם [מֶלֶךְ בָּבֶל]
 אֶתְכֶם וְהִשָּׁב אֶתְכֶם אֶל־אֲדָמְתְּכֶם. וְהוּא הַפּוֹתַח אֶת הַפִּטְרָה הַסֵּדֵר.

לֹט

ז, ח הַבֵּית: וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁכֵר-אֶכֶל: וַיְהִי כִּי-בָאוּ מִקֶּץ
 אֶל-הַמְּלֹךְ וַנִּפְתָּחָה אֶת-אֲמַתְּחֹתֵינוּ וְהָנָה כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחָתוֹ
 ט כִּסְפֵנוּ בַּמֶּשְׁקָלוֹ וַנָּשָׁב אֹתוֹ בִּידָנוּ: וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדָנוּ בִּידָנוּ לְשֹׁכֵר-אֶכֶל
 י לֹא יָדְעֵנוּ מִי-שָׁם כִּסְפֵנוּ בְּאֲמַתְּחֹתֵינוּ: וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל-תִּירָאוּ
 אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֲמַתְּחֹתֵיכֶם כִּסְפְּכֶם בָּא אֵלַי
 יא וַיּוֹצֵא אֲלֵהֶם אֶת-שִׁמְעוֹן: וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף
 יב וַיִּתֵּן-מַיִם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לְחִמְרֵיהֶם: וַיְכִינּוּ אֶת-הַמִּנְחָה
 יג עַד-בּוֹא יוֹסֵף בַּצְּהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי-שָׁם יֵאָכְלוּ לֶחֶם: וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבֵּיתָה
 יד וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר-בִּידָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אֶרְצָה: וַיִּשְׁאַל
 לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הִזְקַן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הָעוֹדְנֵנוּ חַי:
 טו, טז וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוּ עוֹדְנֵנוּ חַי וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ: וַיֵּשֶׂא עֵינָיו
 וַיֵּרָא אֶת-בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן-אָמֹן וַיֹּאמֶר הִזֶּה אָחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם
 יז אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדְךָ בְּנִי: וַיַּמְהַר יוֹסֵף כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל-אָחִיו
 יח וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּכְךָ שִׁמָּה: וַיִּרְחַץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק

תרגום אונקלוס

ביתא: i ואמרו בכעו רבוני מיתח נחתנא בקדמיתא למזבן עבורא: ח והוה כד אתינא לבית מבתא ופתחנא ית טועננא
 והא כסף גבר בפס טוענניה כספנא במתקליה ואתיבנא יתיה בידנא: ט וכספא אוחרנא אחיתנא בידנא למזבן עבורא
 לא ידענא מן שוי כספנא טועננא: י ואמר שלם לכון לא תדחלון אלהכון ואלהא דאבוכון יחב לכון סימן בטועניכון
 כספכון אתא לותי ואפיק לותהון ית שמעון: יא ואעיל גוברא ית גוברא לבית יוסף ויחב מיא ואסחו רגליהון ויחב
 כסתא לחמריהון: יב ואתקינו ית תקרובתא עד דעאל יוסף בשירותא ארי שמעו ארי תמן אכלין לחמא: יג ועאל יוסף
 לביתא ואעילו ליה ית תקרובתא דבידהון לביתא וסגידו ליה על ארעא: יד ושאל להון לשלם ואמר השלם אבוכון
 סבא דאמרתון העד כען קיים: טו ואמרו שלם לעבדך לאבנא עד כען קיים וכרעו וסגידו: טז וזקף עינוהי וחזא ית
 בנמינ אחוהי בר אמיה ואמר הדין אחוכון זעירא דאמרתון לי ואמר מן קדם יי יתרחם עלך ברי: יז ואחזי יוסף ארי
 אתגוללו רחמוהי על אחוהי ובעא למבכי ועאל לאדרון בית משכבא ובכא תמן: יח ואסחי אפוהי ונפק ואתחסן

פירוש רש"י

ז' ח הַבֵּית: אָמַר לוֹ: וְהָנָה שְׁמֶם? אָמַר לוֹ 'בָּלַע וּבָכָר
 וְגו' (להלן מ:יט). אָמַר לוֹ: מִה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת
 הָלֹלוֹ? אָמַר לוֹ: כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי וְהַצָּרוֹת אֲשֶׁר
 מִצְאוּהוּ: בָּלַע – שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת; בָּכָר – שֶׁהָיָה
 בְּכוֹר לְאִמִּי; אֲשָׁבֵל – שֶׁשָּׂבֵאוֹ אֵל; גָּרָא – שֶׁגָּר
 בְּאֲכַסְנֵיָא; וְנַעֲמָן – שֶׁהָיָה נָעִים בְּיוֹתֵר; אָחִי וְרֹאשׁ
 – אָחִי הָיָה וְרֹאשִׁי הָיָה; מַפִּים – מִפִּי אָבִי לְמַד;
 וְחָפִים – שֶׁלֹּא רָאָה חֲפָתִי וְלֹא רָאִיתִי אֲנִי חֲפָתוֹ;
 וְאַרְדָּ – שֶׁיִּרְדַּ לְבֵין הָאֲמוֹת. כִּדְאִיתָא בְּמִסְכַּת
 סוּטָה (לו:); מִיד – 'נִכְמְרוּ רַחֲמָיו': נִכְמְרוּ. נִתְחַמְמוּ,
 וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה 'עַל הַכֶּמֶר שֶׁל זֵיתִים', וּבִלְשׁוֹן
 אַרְמִי 'מִכְמַר בִּשְׂרָא', וּבִמְקָרָא 'עוֹרְנוּ כְּתוֹנֹר
 נִכְמְרוּ' (איכה, קינה ה:י) – נִתְחַמְמוּ וְנִקְמְטוּ קִמְטִים
 קִמְטִים, 'מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רָעִב' (שם). כֵּן דָּרָךְ כָּל עוֹר
 כְּשֶׁמִּחְמָמִין אוֹתוֹ נִקְמָט וְנִכְוֶץ: (יח) וַיִּתְאַפֵּק.
 נִתְאַמָּץ, וְהוּא לְשׁוֹן 'אִפִּיקִי מַגְנִים' (איוב ח:עו) –
 חִזַּק. וְכֵן 'וּמְזִיחַ אִפִּיקִים רִפְּה' (איוב ג:כג):

(ז) בִּי אֲדֹנָי. לְשׁוֹן בְּעִיָּא וְתַחֲנוּנִים הוּא, וּבִלְשׁוֹן
 אַרְמִי 'בֵּיִיא בֵּיִיא': יִרְדְּנוּ. יִרְדָּה הִיא לָנוּ:
 רַגְלִים הֵיינוּ לְפָרְנֶס אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ אֲנוּ צָרִיכִים
 לָךְ: (י) אֱלֹהֵיכֶם. בְּזִכּוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדֹא,
 'אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם', בְּזִכּוֹת אֲבִיכֶם 'נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן':
 (יא) וַיָּבֹא הָאִישׁ. הַבָּאָה אַחֵר הַבָּאָה, לְפִי שֶׁהָיָה
 דוֹחֲפִים אוֹתוֹ לַחוּץ עַד שֶׁדִּבְרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבֵּית,
 וּמִשְׁאֵמֶר לָהֶם 'שְׁלוֹם לָכֶם', נִמְשְׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו:
 (יב) וַיְכִינּוּ. הִזְמִינוּ, עֲטוּרָה בְּכָלִים נָאִים:
 (יג) הַבֵּיתָה. מִפְּרוֹזְדוֹר לְטָרְקִלִין: (טו) וַיִּקְדּוּ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ. עַל שְׁאֵלַת שְׁלוֹם; קָדָה – כְּפִיפַת קָדָה,
 הַשְׁתַּחֲוָּאָה – מִשְׁתַּטַּח לְאַרְץ: (טז) אֱלֹהִים יַחַדְךָ
 בְּנִי. בִּשְׂאָר שְׁבָטִים שִׁמְעוֹנוֹ 'חֲנִינָה': 'אֲשֶׁר חָנַן
 אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ' (לעיל ל:לה), וּבְנִימִין עֲדִין לֹא
 נוֹלַד, לָכֵךְ בִּרְכוּ יוֹסֵף בְּחִנִּינָה: (יז) כִּי נִכְמְרוּ
 רַחֲמָיו. שְׁאֵלוֹ: יֵשׁ לָךְ אָח מֵאֵם? אָמַר לוֹ: אָח הָיָה
 לִי וְאִינִי יוֹדֵעַ הִכֵּן הוּא. יֵשׁ לָךְ בָּנִים? אָמַר לוֹ: יֵשׁ

לֹט יֵט וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: וַיִּשְׁימוּ לוֹ לִבְדּוֹ וְלָהֶם לִבְדָּם וְלַמִּצְרָיִם הָאֹכְלִים אֹתוֹ
 לִבְדָּם כִּי לֹא יוּכְלוּן הַמִּצְרָיִם לֵאכֹל אֶת־הָעֲבָרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא
 כ לַמִּצְרָיִם: וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַבָּכַר כַּבְכָּרְתּוֹ וְהַצֵּעִיר כַּצֵּעֲרָתּוֹ וַיִּתְמָהוּ
 כֹּא הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: וַיֵּשָׂא מִשָּׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהֵם וַתִּרְבַּ מִשָּׁאֵת
 כֶּב בְּנִימָן מִמִּשָּׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: וַיֵּצֵו אֶת־אֲשֶׁר
 עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מִלֵּא אֶת־אֲמַתְחַת הָאֲנָשִׁים אֹכֵל כֹּאֲשֶׁר יוּכְלוּן שָׂאֵת
 כֶּג וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחַתּוֹ: וְאֶת־גִּבְעִי עִי גִבְעֵי הַכֶּסֶף תִּשִּׂים בְּפִי
 כֶּד אֲמַתְחַת הַקֶּטָן וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדִבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: הַבָּקָר אֹר
 כֶּה וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמִרֵיהֶם: הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעֵיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיֹּסֶף
 אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים
 כֹּו לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה: הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא
 כֹּז נָחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים
 כֶּח הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבֹדֶיךָ
 כֶּט מַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה: הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ בְּפִי אֲמַתְחַתֵּינוּ הִשְׁכַּחְנוּ אֵלֶיךָ
 ל מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאֵיךְ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב: אֲשֶׁר יִמָּצָא אֹתוֹ
 לֹא מַעֲבָדֶיךָ וּמֵת וּגְס־אֲנַחְנוּ נִהְיָ לְאֲדֹנִי לַעֲבָדִים: וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה

תרגום אונקלוס

וַאֲמַר שׁוּ וְלַחֲמָא: יֵט וְשׁוּיָאוּ לִיה בַּלְחֹדוֹהִי וְלַהוֹן בַּלְחֹדוֹהִי וְלַמִּצְרָאִי דְאֶכְלִין עֲמִיה בַּלְחֹדוֹהִי אַרִי לֹא יִכְלִין
 מִצְרָאִי לְמִיכַל עִם עֲבָרָא לַחֲמָא אַרִי בַּעֲרָא דְמִצְרָאִי דְחִלִין לִיה עֲבָרָאִי אֶכְלִין: כ וְאֶסְחָרוּ קְדָמוֹהִי רַבָּא כְּרִבִּיתִיה
 וְזַעֲרָא כְּזַעֲרִיתִיה וְתוֹהוּ גִבְרָא גִבְרָא בַּחֲבֵרִיה: כֹּא וְנָטַל חוֹלְקִין מִן קְדָמוֹהִי לְקְדָמִיהוֹן וְסָגִי חוֹלְקָא דְבְנִימִין
 מִחוֹלְקֵי כוֹלְהוֹן חֲמָשָׁא חוֹלְקִין וְשִׁתִּיאוּ וְרוֹיָאוּ עֲמִיה: כֶּב וּפְקִיד יֵת דְּמִמוֹנָא עַל בֵּיתִיה לְמִימַר מְלִי יֵת טוֹעֲנִי
 גוֹבְרָא עֲבוּרָא כְּמָא דִּיכְלִין לְמַטְעֵן וְשׁוֹ כֶּסֶף גִּבְרָא בְּפֹם טוֹעֲנִיה: כֶּג וְיֵת כְּלִידִי כְּלִידָא דְכֶסֶף תְּשׁוּי בְּפֹם
 טוֹעֲנָא דְזַעֲרָא וְיֵת כֶּסֶף זְבִינוּהִי וְעִבְד כְּפִתְגָמָא דִּיֹּסֶף דְּמִלִּיל: כֶּד צִפְרָא נְהַר וְגוֹבְרָא אֲתַפְטְרוּ אֲנוֹן וַחֲמִרִיהוֹן:
 כֶּה אֲנוֹן נִפְקוּ מִן קֶרְתָּא לֹא אֶרְחִיקוּ וַיֹּסֶף אָמַר לְדְמִמוֹנָא עַל בֵּיתִיה קוֹם רֹדֹף בְּתַר גוֹבְרָא וְתַדְבִּיקוֹן וְתִימַר לַהוֹן
 לְמָא שְׁלִימְתוֹן בְּשָׂתָא חֶלֶף טְבָתָא: כֶּז הֲלֹא דִין דְּשִׁתִּי רַבּוֹנִי בִּיה וְהוּא בְּדָקָא מְבָדִיק בִּיה אֲבָאִישְׁתוֹן דְּעִבְדָּתוֹן:
 כֶּח וְאֲדִבְקִינוֹן וּמִלִּיל עֲמָהוֹן יֵת פִּתְגָמָא הָאֲלִין: כֶּח וְאָמְרוּ לִיה לְמָא יְמִלִיל רַבּוֹנִי כְּפִתְגָמָא הָאֲלִין חֵס לַעֲבָדְךָ
 מְלַמְעַבְד כְּפִתְגָמָא הָדִין: כֶּט הָא כֶּסֶף דְּאִשְׁכַּחנָא בְּפֹם טוֹעֲנָא אֲתִיבְנָהִי לְךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיכְדִין נִגְנוֹב מִבֵּית
 רַבּוֹנְךָ מְנִין דְּכֶסֶף אוֹ מְנִין דְּזָהָב: ל דִּישְׁתַּכַּח עֲמִיה מַעֲבָדְךָ יִתְקַטִּיל וְאִף אֲנַחְנָא נְהִי לְרַבּוֹנִי לַעֲבָדִין: לֹא וְאָמַר אִף כְּעַן

פירוש רש"י

(יט) כִּי תוֹעֵבָה הוּא. דְּבַר שְׁנָאוֹי הוּא לַמִּצְרָיִם לֵאכֹל
 אֶת הָעֲבָרִים, וְאוֹנֶקְלוֹס נִתֵּן טַעַם לְדָבָר: (כ) הַבָּכַר
 כַּבְכָּרְתּוֹ. מִכָּה בְּגִבְעֵי וְקוֹרָא: 'רַאבוֹן שְׁמַעוֹן לֹי
 יְהוּדָה יִשְׁשַׁכָּר וְזִבְלוֹן בְּנֵי אִם אַחַת, הִסְבּוּ כִסְדֵּר
 הַזֶּה שֶׁהוּא סֹדֵר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם' וְכֵן כָּלֶם; כִּיֹּן שֶׁהִגִּיעַ
 לְבְנִימִין, אָמַר: 'זֶה אֵין לֹא אִם וְאִנִּי אֵין לִי אִם, יֵשֶׁב
 אֶצְלִי': (כֹּא) מִשָּׁאֵת. מְנוּת: חֲמֵשׁ יָדוֹת. חֶלֶקוֹ עִם
 אֲחֵיו, וּמִשָּׁאֵת יוֹסֵף וְאֶסְנַת וּמִנְשָׁה וְאַפְרַיִם:
 וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ. וּמִיּוֹם שֶׁמְכָרוּהוּ לֹא שָׁתוּ יֵין וְלֹא הוּא
 שָׁתָה יֵין – וְאוֹתוֹ חַיִּים שָׁתוּ: (כֶּג) גִּבְעִי. כּוֹס אֶרֶץ
 וְקוֹרִין לוֹ מְדִיָּן: (כֶּח) חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ. חֶלֶן הוּא לָנוּ,
 לְשׁוֹן גִּבְעִי; וְתַרְגּוּם 'חֵס לַעֲבָדְךָ', חֵס מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא יְהִי עָלֵינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת. וְהִרְבָּה יֵשׁ
 בְּתַלְמוּד 'חֵס וְשְׁלוֹם': (כֶּט) הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ. זֶה
 אֶחָד מִמִּשְׁפָּרָה 'קַל וְחֹמֶר' הָאֲמֹרִים בְּתוֹרָה. וְכֵלֶן
 מְנוּיִין בְּבְרָאשִׁית רַבָּה:

מפתח סדרי התנ"ך

הפטרות הסדר תחומה בהשוואה בין שתי תפילות. היא פותחת ברמיזה לתפילתו הכשרה של יעקב שבראש הסדר
 'וְאֵל שְׁדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים' – וְאִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים וְרַחֲמֵי אֲתָכֶם וְהַשִּׁיב אֲתָכֶם אֶל־אֲדָמְתְּכֶם... ומסתיימת בהפרת הבטחת
 שארית פליטת יהודה לירמיה, כשביקשו להתפלל עבורם כִּי תַעֲשֶׂיתֶם בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי־אֲתָם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי אֶל־ה'
 אֱלֹהֵיכֶם לֵאמֹר הַתְּפִלָּה בְּעַדְנוּ אֶל־ה' אֱלֹהֵינוּ וְכָל־ה' אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֵינוּ כֵּן הַגְדֵּל־לָנוּ וְעֲשִׂינוּ: (ירמיה כה:א-ט).

לֹט

כְּדַבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים: מִקֵּץ

לֹט, לֹג וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ אֶת־אֲמִתְחָתוֹ אַרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמִתְחָתוֹ: וַיַּחַפֵּשׂ

לֹד בְּגָדוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כָּלָה וַיִּמְצָא הַגָּבִיעַ בְּאֲמִתְחַת בְּנִימָן: וַיִּקְרָעוּ

לֹה שְׂמֹלֶתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה: וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחִיו בֵּיתָה מִפְטִיר

לֹו יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנוֹ שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אַרְצָה: וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה

לֹו הִנֵּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי: וַיֹּאמֶר

יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי מַה־נִּדְבַּר וּמַה־נִּצְטָדַק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן

עַבְדֶּיךָ הַנֶּנּוּ עַבְדִּים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ:

לֹה וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא

מ א יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: וַיִּגֹּשׁ עֹל וַיִּגֹּשׁ

אֱלֹו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֹדְנִי יִדְבַר־נָא עַבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֹדְנִי וְאֶל־יָחַר

ב אֶפְתָּ בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה: אֹדְנִי שְׁאַל אֶת־עַבְדִּי לֵאמֹר הִישַׁלְכֶם

תרגום אונקלוס

כַּפְתָּגְמִיכֹון כֵּן הוּא דִישְׁתַּכַּח עַמִּיה יְהִי לִי עַבְדָּא וְאַתֹּון תִּהְיוּ זַכָּאִין: לֹט וְאֹחֵיאוּ וְאֹחֵיאוּ גִבְרִית טוֹעֵנִיה לְאַרְעָא וּפְתַחוּ גִבְרִית טוֹעֵנִיה: לֹג וּבְלֹשׁ בְּרַבָּא שְׂרִי וּבְזַעֲרָא שִׁיעִי וְאַשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּטוֹעֵנָא דְבְנִימָן: לֹד וּבְזַעֲרוּ לְבוֹשִׁיהוֹן וּרְמוּ גִבְרִית עַל חֻמְרִיה וְתָבוּ לְקֶרְתָּא: לֹה וְעָלַל יְהוּדָה וְאֹחֵיאוּ לְבֵית יוֹסֵף וְהוּא עַד כַּעַן תַּמָּן וּנְפִלוּ קְדָמוּהִי עַל אֶרְעָא: לֹו וְאָמַר לְהוֹן יוֹסֵף מַה עוֹבְדָא הִדִּין דְּעַבְדְּתוֹן הָלֹא יָדַעְתוֹן אֲרִי בְדָקָא מְבַדִּיק גִּבְרָא דְכּוֹתִי: לֹו וְאָמַר יְהוּדָה מַה נִּימַר לְרַבּוֹנִי מַה נִּמְלִיל וּמַה נִּזְכִּי מִן קָדָם יְיָ אֲשִׁתַּכַּח חוֹבָא בְּעַבְדְּךָ הָא אֲנַחְנָא עַבְדִּין לְרַבּוֹנִי אֲפִי אֲנַחְנָא אֲפִי דְאַשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּיָדִיה: לֹה וְאָמַר חֹס לִי מִלְמַעְבֵּד דָּא גִבְרָא דְאַשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּיָדִיה הוּא יְהִי לִי עַבְדָּא וְאַתֹּון סְקוּ לְשָׁלָם לְוֹת אַבּוּכֹון:

א וּקְרִיב לְוֹתִיה יְהוּדָה וְאָמַר בְּכַעַר רַבּוֹנִי יִמְלִיל כַּעַן עַבְדְּךָ פְּתַגְמָא קָדָם רַבּוֹנִי וְלֹא יִתְקַף רוּגְגָךָ בְּעַבְדְּךָ אֲרִי כְּפָרְעָה כִּין אֶת: ב רַבּוֹנִי שְׁאִיל יֵת עַבְדוֹהִי לְמִימַר הָאִית לְכוֹן פִּירוּשׁ רְשִׁי

(לֹא) גַם עֵתָה כְּדַבְרֵיכֶם. אֲפִי זֹו מִן הִדִּין. אֵמַת 'כְּדַבְרֵיכֶם כֵּן הוּא', שְׁפִלְכֶם חֵיבִים בְּדָבָר; עֲשֶׂהָ שְׁנִמְצָאָת גִּנְבָה בְּיַד אֶחָד מֵהֶם – כָּלָם נִתְפָּשִׁים, אֲבָל אֲנִי אֶעֱשֶׂה לָכֶם לִפְנֵים מִשׁוֹרֵת הִדִּין, 'אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה לִּי עֹבֵד': (לֹג) בְּגָדוֹל הַחֹל. שְׁלֹא יִרְגִּישׁוּ שֶׁהִיא יוֹדֵעַ הֵיכֵן הוּא: (לֹד) וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל חֻמְרוֹ. בְּעַלִּי זְרוּעַ הָיוּ, וְלֹא הִצְרָכּוּ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן: וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה. מְטֹרֹפוּלִין הִיתָה וְהוּא אוֹמַר 'הָעִירָה', הָעִיר כָּל שֶׁהִיא?! – אֵלֹא שְׁלֹא הִיתָה חֲשׂוּבָה בְּעֵינֵיהֶם, אֵלֹא כַּעִיר בִּינוּנִית שֶׁל עֲשֶׂהָ בְּנֵי אָדָם לְעִנְיָן הַמְלַחֲמָה: (לֹה) עוֹדְנוֹ שָׁם. שֶׁהִיא מִמַּתִּין לָהֶם: (לֹו) הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי נִחַשׁ יִנְחַשׁ וְגו'. הֲלוֹא יָדַעְתֶּם, כִּי אִישׁ חֲשׂוֹב כְּמוֹנִי יוֹדֵעַ לְנִחַשׁ וְלִדְעַת מִדְעַת וּמִסְכָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גִּנְבָתֶם הַגָּבִיעַ: (לֹז) הָאֱלֹהִים מִצָּא. יוֹדְעִים אָנוּ שְׁלֹא סָרְחָנוּ, אֲבָל מֵאֵת הַמָּקוֹם נִהְיָתָה לְהָבִיא לָנוּ זֹאת, מִצָּא בְּעַל חוֹב מָקוֹם לְגִבּוֹת שֹׁטֵר חוֹבוֹ: וּמַה נִּצְטָדַק. לְשׁוֹן 'צָדֵק'; וְכֵן כָּל תְּבָה שֶׁתַּחֲלֵת יִסּוּדָה צָדִיק וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִי"ת בְּמָקוֹם תִּ"ו, וְאִינוּ נוֹתְנָה לִפְנֵי אוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יִסּוּד הַתְּבָה אֵלֹא בְּאִמְצָע אוֹתוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן 'נִצְטָדַק' מִגְזֵרֵת צָדֵק, 'יִצְטָבַע' (דִּנְיָאֵל

מגזרת 'ד'ר' לא סלולה' (ירמיה ט:לד):

סדר מ (א) וַיִּגֹּשׁ אֱלֹו וְגו' דָּבָר בְּאָזְנֵי אֹדְנִי. יִפְנֹסוּ דְבָרִי בְּאָזְנֵיךָ: וְאֶל יָחַר אֶפְתָּ. מִכָּאן אֵתָה לְמַד, שֶׁדָּבָר אֱלֹו קְשׁוֹת: כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה. חֲשׂוֹב אֵתָה בְּעֵינֵי כְּמִלָּךְ – זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמִדְרָשׁוֹ: סוּפָךְ לְלִקּוֹת עָלָיו בְּצָרְעַת, כְּמוֹ שֶׁלָּקָה פָּרְעָה עַל יְדֵי זִקְנָתִי שָׂרָה, עַל לִילָה אַחַת שֶׁעָכְבָה. דָּבָר אַחֵר: מַה פָּרְעָה גּוֹזֵר וְאִינוּ מְקִים, מִבְּטִיחַ וְאִינוּ עוֹשֶׂה, אֲפִי אֵתָה כֵּן; וְכִי זֹו הִיא שִׁמְתַּת עֵין שְׁאִמְרַתָּ לְשׁוֹם עֵינְךָ עָלָיו? דָּבָר אַחֵר: 'כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה' – אִם תִּקְנִיטִנִּי אֶהְרֹג אוֹתְךָ וְאֵת אֲדוֹנְךָ: (ב) אֹדְנִי שְׁאַל אֶת עַבְדִּי. מִתַּחֲלָה בְּעִלְיָה בְּאֵת עָלִינוּ, לְמַה הָיָה לָךְ לְשָׁאֵל כָּל אֵלֶּה? בְּתֵךְ הָיִינוּ מִבְּקָשִׁים? אוֹ אֲחֻתָּנוּ אֵתָה

- ג יז ססס ויקץ שלמה והנה יד
חלום ויבוא ירושלם ויעמד לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלות ויעש
שלמים ויעש משתה לכל-עבדיו:
יח, יט אז תבאנה שתים נשים זנות אל-המלך ותעמדנה לפניו: ותאמר האשה
האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית:
כ ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדו אין-זר
כא אתנו בבית זולתי שתים-אנחנו בבית: וימת בן-האשה הזאת לילה
כב אשר שכבה עליו: ותקם בתוך הלילה ותקח את-בני מאצלי ואמתך
כג ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת-בנה המת השכיבה בחיקי: ואקם בבקר
להניק את-בני והנה-מת ואת-בונן אליו בבקר והנה לא-היה בני
כד אשר ילדתי: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת וזאת
כה אמרת לא כי בנך המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: ויאמר המלך
זאת אמרת זה-בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני
החי:
כו, כז ויאמר המלך קחו לי-חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך גזרו
כח את-הילד החי לשנים ותנו את-החצי לאחת ואת-החצי לאחת: ותאמר
האשה אשר-בנה החי אל-המלך כי-נכמרו רחמי על-בנה ותאמר | בי
אדני תנו-לה את-הילד החי והמת אל-תמיתהו וזאת אמרת גם-לי
כט גם-לך לא יהיה גזרו: ויען המלך ויאמר תנו-לה את-הילד החי והמת
ל לא תמיתהו היא אמו: וישמעו כל-ישראל יז
את-המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי-חכמת
לא אלהים בקרבו לעשות משפט: ויהי המלך שלמה מלך יח
על-כל-ישראל:
ססס